

**Doc. dr Bojan Macuh, Maribor, Republika Slovenija, naučni saradnik
Evropskog defenologija centra Banja Luka**

KO ČUVA VASBITNE VREDNOSTI KADA POLITIKA PREĐE PRAG ŠKOLE?

Kada se pravila menjaju, deca ne čuju samo zakonska objašnjenja već pre svega prepoznaju primer odraslih. Zato pitanje alkohola u školskom prostoru prevazilazi granice pojedinačne priredbe ili pravnog izuzetka. Ono otvara širu dilemu o doslednosti vaspitnih poruka, odgovornosti institucija i uticaju političkih odluka na misiju škole. Ako škola treba da podstiče mlade na zdrav način života i odgovorno ponašanje, onda i postupci odraslih moraju biti u skladu s tim.

U školskoj 2003/2004. godini rukovodstva osnovnih škola suočila su se s pitanjem da li alkohol ima mesta u školskom prostoru. Na osnovu tada važećih propisa i odluka školskih saveta, neke škole odlučile su da se alkohol u školskim prostorijama ne služi čak ni van nastave. Isto načelo važilo je i za završne svečanosti, kao što su proslave završetka osmog razreda. Odluke nisu uvek donošene jednoglasno, ali je odgovornost rukovodstva škole podrazumevala i postavljanje jasnih granica kada je reč o dobrobiti dece i adolescenata.

Više od dve decenije kasnije ponovo se postavlja pitanje gde su granice vaspitne odgovornosti škole. Ovde nije reč samo o alkoholu već i o širem pitanju: koje vrednosti škola prenosi mladima i kakav im primer pružaju odrasli.

Škola je jedno od ključnih mesta socijalizacije. Deca u njoj ne uče samo iz udžbenika već i iz ponašanja odraslih. Ona prepoznaju šta je dozvoljeno, prihvatljivo i odgovorno, kao i šta društvo smatra uobičajenim. Ako škola upozorava na rizike povezane s alkoholom, a istovremeno se alkohol pojavljuje na događajima u istom prostoru, može nastati vaspitna protivrečnost. Mladi uglavnom ne procenjuju pravne izuzetke, već pre svega poruke koje dobijaju iz svog okruženja. Slično pitanje postavlja se i u vezi s pušenjem u školskim prostorijama, odnosno u prisustvu učenika.

U Sloveniji alkohol ima značajno mesto u brojnim društvenim ritualima, proslavama i okupljanjima. Zbog njegove rasprostranjenosti prevencija je zahtevna. Škola, međutim, može mladima ponuditi drugačiji primer i podsticati odgovoran odnos prema zdravlju. Ako u školskom okruženju prevladaju obrasci od kojih bi obrazovno-vaspitni sistem trebalo da štiti mlade, njegova preventivna i vaspitna uloga može oslabiti.

Alkoholu nije mesto u obrazovno-vaspitnom okruženju

Razvijanje odgovornog odnosa prema alkoholu, drogama i drugim psihoaktivnim supstancama zahteva dugoročno i usklađeno delovanje škole, nastavnika i roditelja. Takav odnos ne može se oblikovati jednim predavanjem ili pravilnikom. Reč je o procesu socijalnog učenja u kojem je važno da poruke odraslih budu što usklađenije. Zato je problematično kada se za alkohol traže izuzeci, dok škola istovremeno mora da podstiče adolescente na zdrav način života i odgovoran odnos prema psihoaktivnim supstancama.

Proslava završetka osnovne škole simbolički označava kraj osnovnoškolskog obrazovanja i važnu prekretnicu u životu adolescenata. Za kvalitetnu proslavu alkohol nije potreban. Školske svečanosti, posete, proslave rođendana i druga okupljanja u školskim prostorijama mogu se održavati u prijatnom i inkluzivnom okruženju i bez njega. Za društvene događaje u okviru kojih je alkohol deo programa postoje drugi prostori, izvan obrazovno-vaspitnog okruženja.

Prilikom razmatranja ovakvih pitanja potrebno je razlikovati pravnu dopuštenost od pedagoške primerenosti. Čak i kada propis u određenim okolnostima nešto dozvoljava, to ne znači da je takvo postupanje preporučljivo sa stanovišta vaspitne misije škole. U odlučivanju u prvom planu trebalo bi da budu dobrobit dece, vrednosti obrazovno-vaspitne ustanove i poruka koju odrasli prenose mladima.

Doslednost je deo vaspitanja

Ključno pitanje zato nije samo da li je na pojedinoj školskoj priredbi moguće poslužiti alkohol već, pre svega, šta takva odluka poručuje učenicima i nastavnicima. Ako škola stalno upoznaje mlade sa štetnim dejstvima alkohola, a zatim u određenim okolnostima sama napravi izuzetak, uverljivost preventivnih sadržaja može se umanjiti. Vaspitanje bez doslednosti gubi deo svoje snage.

Škola ne sme biti mesto na kojem odrasli privremeno odustaju od vrednosti koje inače zastupaju. U osnovnu školu spadaju znanje, vaspitanje, kultura, sport, stvaralaštvo, druženje i bezbedno odrastanje. Alkohol, droge i druge psihoaktivne supstance svakako nisu primeren deo vaspitnog okruženja dece.

Ovo pitanje prevazilazi dnevnu politiku jer se tiče odnosa društva prema deci i institucijama koje učestvuju u njihovom odrastanju. Promena pravila može značiti i promenu društvene poruke. U vaspitanju su upravo takve posredne poruke često jednako važne kao udžbenici, predavanja i preventivni programi.

Škola mora ostati mesto na kojem odrasli deci ne objašnjavaju samo šta znači odgovorno ponašanje, već tu odgovornost pokazuju i sopstvenim primerom. Dosledno ponašanje odraslih važan je temelj poverenja u školu i njenu vaspitnu misiju.